

ויקרא יא

(א) וַיִּדְבֶּר יְקוֹק אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר אֱלֹהִים: (ב) דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחֲזִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ: (ג) כָּל מִפְרֶסֶת פְּרֶסֶה וְשִׁסְעַת שְׁסַע פְּרֶסֶת מֵעֵלֶת גֶּרֶה בְּבֵהֶמָה אֲתָהּ תֹאכְלוּ: (ד) אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעְלֵי הַגֶּרֶה וּמִמִּפְרִיֵי הַפְּרֶסֶה אֵת הַגֶּמֶל כִּי מַעְלֵה גֶרֶה הוּא וּפְרֶסֶה אֵינָנוּ מִפְרִיֵי טֶמְאָה הוּא לָכֵם: (ה) וְאֵת הַשֶּׁפָּן כִּי מַעְלֵה גֶרֶה הוּא וּפְרֶסֶה לֹא יִפְרִיֵי טֶמְאָה הוּא לָכֵם: (ו) וְאֵת הָאֲרֻנְבַת כִּי מֵעֵלֶת גֶּרֶה הוּא וּפְרֶסֶה לֹא הִפְרִיֵי טֶמְאָה הוּא לָכֵם: (ז) וְאֵת הַחֲזִיר כִּי מִפְרִיֵי פְרֶסֶה הוּא וְשִׁסְעַת שְׁסַע פְּרֶסֶה וְהוּא גֶרֶה לֹא יִגְר טֶמְאָה הוּא לָכֵם: (ח) מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ טֶמְאִים הֵם לָכֵם:

רמב"ם מאכ"א ב

הלכה א - מכלל שנאמר וכל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה שומע אני שכל שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה אסורה, **ולאו הבא מכלל עשה עשה הוא**, ובגמל ובחזיר ובארנבת ובשפן נאמר את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה וגוי הרי למדת שהן בלא תעשה ואע"פ שיש בהן סימן אחד, וכל שכן שאר בהמה טמאה וחיה טמאה שאין בה סימן כלל שאיסור אכילתם בלא תעשה יתר על עשה הבא מכלל "אותה תאכלו".

הלכה ב - **לפיכך** כל האוכל מבשר בהמה וחיה טמאה כזית לוקה מן התורה, בין שאכל מן הבשר בין שאכל מן החלב, לא חלק הכתוב בטמאים בין בשרם לחלבם.

בכורות ה:ב ... היוצא מן הטמא - טמא, והיוצא מן הטהור - טהור.

רמב"ם מאכ"א ג

הלכה א - כל מאכל היוצא ממין מן המינין האסורין שלוקין על אכילתן הרי אותו המאכל אסור באכילה מן התורה....

רמב"ם מאכ"א ג

הלכה ג - דבש דבורים ודבש צרעים מותר מפני שאינו מתמצית גופן אלא כונסין אותו מן העשבים בתוך פיהן ומקיאין אותו בכורת כדי שימצאו אותו לאכול ממנו בימות הגשמים.

~ חלב טמא ~

עבודה זרה לה:ב

חלב למאי ניחוש לה [מה החשש]? אי משום איחלופי [החליפון], טהור - חיור, טמא - ירוק! ואי משום איערובי [התערב], ניקום [נעמוד], דאמר מר: **חלב טהור עומד, חלב טמא אינו עומד!**

תוספות מסכת עבודה זרה דף לה עמוד ב

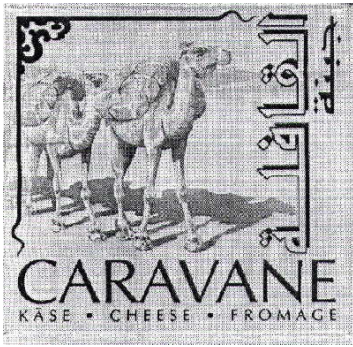
לגבינה איכא דקאי ביני אטפי - פירוש ליקח חלב מן העובד כוכבים לעשות גבינה אבל לעיל גבי ליקח גבינה של עובד כוכבים ליכא למיחש לחלב טמא כיון שעושה אותו לצרכו ליכא למיחש דלמא עירב בו חלב טמא כיון שאינו עומד.

רמב"ם מאכ"א ג הלכה יב

חלב בהמה טמאה אינו נקפה ועומד כחלב הטהורה, ואם נתערב חלב טמאה בחלב בהמה טהורה כשתעמיד אותו יעמוד חלב הטהורה ויצא חלב הטמאה עם הקום של גבינה.

מחקר של פרופ' זוהר אמר - המחלקה ללימודי ארץ ישראל וארכיאולוגיה בבר אילן:

טמא	טהור
סוס (Equus caballus)	פרה (Bos taurus)
חמור (Equus asinus)	כבש (Ovis aries)
גמל (Camelus dromedaries)	עז (Capra aegagrus hircus)
אלפקה (Lama pacos)	בופאלו (Bubalus bubalis)
חזיר (Sus scrofa domestica)	יחמור (Dama d. dama)
ארנבת (Oryctolagus cuniculus)	עיל אדום (Cervus elaphus)
קוף (Macaca fascicularis)	יעלה (Capra ibex)
כלבה (Canis famillairis)	Reticulated Giraffe (Giraffa camelopardalis reticulate)

~ "גבינת" גמל ~

N.Y. Times Mar. 19, 2008 on Caravane (made in Mauritania)

But unlike that of cows, goats and sheep, camel milk does not have the proteins to curdle naturally. Ms. Abeiderrahmane contacted a camel expert in France who had discovered an enzyme that aids curdling...

ר' חיים בן עטר (1696 – 1743), פרי תואר ליו"ד סימן קטו סע"ג

... באו הגויים שבזמנינו נתחכמו לעשות הרכבה באומנות אשר נתחכמו אליה, ומערבין חלב גמל בחלב טהור ועושים ממנו חמאה, הגם כי בפני עצמו אינו נקפא. בדרך ההרכבה זו עושים חמאה משניהם יחד כאשר העידו על זה עדים נאמנים את אשר ראו עיניהם ככל הדברים האלה... ולפי עדות זו נראה לי ברור לאסור החמאה והגם דאמרו חז"ל חלב טמא אינו וכו' לא בחנו חז"ל אלא בחלב טמא בלא הרכבת טהור.

~ גבינת עכו"ם ~

רמב"ם מאכ"א ג

הלכה יג - ומפני זה יתן הדין שכל חלב הנמצא ביד עכו"ם אסור שמא ערב בו חלב בהמה טמאה, וגבינת העכו"ם מותרת שאין חלב בהמה טמאה מתגבן, אבל בימי חכמי משנה גזרו על גבינת העכו"ם ואסרום מפני שמעמידין אותה בעור קיבה של שחיתתן שהיא נבלה, ואם תאמר והלא עור הקיבה דבר קטן הוא עד מאד בחלב שעמד בו ולמה לא יבטל במיעוטו, מפני שהוא המעמיד הגבינה, והואיל ודבר האסור הוא שהעמיד הרי הכל אסור כמו שיתבאר.
הלכה יד - גבינה שמעמידין אותה העכו"ם בעשבים או במי פירות כגון שרף התאנים והרי הן ניכרין בגבינה הורו מקצת הגאונים שהיא אסורה שכבר גזרו על כל גבינת העכו"ם בין שהעמידוה בדבר אסור בין שהעמידוה בדבר המותר גזירה משום שמעמידין אותה בדבר האסור.
הלכה טו - האוכל גבינת העכו"ם או חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו מכין אותו מכת מרדות. הגהות מיימוניות (מ"א ג: י"ג: י)
... אין להקל בגבינות העכו"ם מפני שנגזר במנין כדאיתא התם דגזירה חדשה היא אע"פ שבטל הטעם צריך מנין אחר להתירו כדמוכח פ"ק דביצה..."

שו"ע יו"ד קטו סעיף ב

גבינות העובדי כוכבים, אסרום מפני שמעמידים אותם בעור קיבת שחיתתם שהיא נבלה. ואפילו העמידוהו בעשבים, אסורה. הגה: וכן המנהג, ואין לפרוץ גדר (בי"י), אם לא במקום שנהגו בהם היתר מקדמונים. ואם הישראל רואה עשיית הגבינות והחליבה, מותר (אגור פי' שואל). וכן המנהג פשוט בכל מדינות אלו. ואם ראה עשיית הגבינות ולא ראה החליבה, יש להתיר בדעבד, כי אין לחוש שמא עירב בו דבר טמא מאחר שעשה גבינות מן החלב, כי דבר טמא אינו עומד, ובדאי לא עירב בו העובד כוכבים מאחר שדעתו לעשות גבינות (הגהות אשרי"י פא"מ ובארוד). ומכל מקום אסור לאכול החלב כך (שם).

~ בשר אדם, חלב אישה ~

תורה תמימה ויקרא יא: ד

אך את זה - יכול אף בשר מהלכי שתיים אסור ת"ל אך את זה [תו"כ]:

תורה תמימה הערות ויקרא פרק יא הערה ט

ר"ל: של אדם... וע"י ברמב"ם פ"ב ה"ג... והרמב"ן והרשב"א חולקים עליו וס"ל דבשר אדם אין בו איסור כלל, ודרשת התו"כ שהביא הרמב"ם היא אסמכתא בעלמא, ועיין מש"כ לקמן אות י"ח ראה לדעת הרמב"ם. וזה פשוט דבשר אדם מת לכו"ע אסור אפילו בהנאה דילפינן גז"ש מעגלה ערופה כמבואר בסנהדרין מ"ז ב':

רמב"ם מאכ"א ב הלכה ג

האדם אע"פ שנאמר בו ויהי האדם לנפש חיה אינו מכלל מיני חיה בעלת פרסה לפיכך אינו בלא תעשה, והאוכל מבשר האדם או מחלבו בין מן החי בין מן המת אינו לוקה, אבל אסור הוא בעשה שהרי מנה הכתוב שבעת מיני חיה ואמר בהן זאת החיה אשר תאכלו הא כל שהוא חוץ מהן לא תאכלו, ולא הבא מכלל עשה עשה.

רמב"ם מאכ"א ג הלכה ב

חלב האדם מותר באכילה אע"פ שבשר האדם אסור באכילה וכבר ביארנו שהוא בעשה.

מגיד משנה הלכות מאכלות אסורות פרק ב הלכה ג

אבל אסור הוא בעשה שהרי מנה וכו'. זה יצא לרבינו ממ"ש שם יכול יהא אף בשר מהלכי שתיים וחלב מהלכי שתיים בלא תעשה על אכילתן ת"ל זה לא תאכלו זה בלא תעשה על אכילתו ואין בשר מהלכי שתיים וחלב מהלכי שתיים בל"ת על אכילתן. וסובר רבינו שאם היה מותר לא היו אומרים כן אלא ודאי ל"ת הוא שאינו אבל בעשה ישנו והוצרך הכתוב למעטו מפני שכתוב ויהי האדם לנפש חיה ואע"פ שהדם והחלב של אדם מותרין לגמרי מן התורה כמו שנתבאר בחלב פ"ג ובדם פ"ו ושנינו כל היוצא מן הטמא טמא אין אותו כלל אלא לטמאין בלאו אבל האדם אינו אלא בעשה...

ויקרא יא (מה) פי' אָנִי קִנְיָן הַמַּעֲלָה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיֵּת לְכֶם לְאֱלֹהִים וְהִיֵּיתֶם קְדָשִׁים פִּי קְדוֹשׁ אָנִי :

ערוך השולחן (קטו) מסכם הסיבות שהגמרא מביאה לאסור גבינת העכו"ם: "הנה בגמ' נאמרו כמה טעמים על איסור גבינה האחד הוא הטעם שנתבאר מצד עור הקיבה ועוד טעם מפני החלב טמא שעומד בין הגומות ועוד טעם מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר ועוד טעם משום ניקור והיינו משום גילוי שאין נזהרין מניקורי נחשים ויש בזה סכנה ועוד טעם מפני שמעמידין אותה בחומץ יין נסך ועוד טעם מפני שמעמידין אותה בשרף ערלה [גמ' ל"ה ב.]."

כתב הרמב"ם (מ"א ג:י"ג) "וגבינת העכו"ם מותרת שאין חלב בהמה טמאה מתגבן, אבל בימי חכמי משנה גזרו על גבינת העכו"ם ואסרום מפני שמעמידין אותה בעור קיבה של שחיתתן שהיא נבלה". אבל ממשיך הרמב"ם (הלכה י"ד), "גבינה שמעמידין אותה העכו"ם בעשבים או במי פירות כגון שרף התאנים והרי הן ניכרין בגבינה הורו מקצת הגאונים שהיא אסורה שכבר גזרו על כל גבינת העכו"ם בין שהעמידוה בדבר אסור בין שהעמידוה בדבר המותר גזירה משום שמעמידין אותה בדבר האסור." ואז הוא נותן דעתו (הלכה טו): "האוכל גבינת העכו"ם או חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו מכין אותו מכת מרדות."

וכך מובא בהגהות מיימוניות (מ"א ג:י"ג) כלל ש"... אין להקל בגבינות העכו"ם מפני שנגזר במנין כדאיתא התם דגזירה חדשה היא אע"פ שבטל הטעם צריך מנין אחר להתירו כדמוכח פ"ק דביצה... וגם ערוך השולחן (קטו:טז) מביא רעיון זה אבל גם מביא שהיו אלו שלא החשיבו את הגזרה ש"במנין", וז"ל (ס"ק י"ז): "ואמת שאחד מרבתינו הקדמונים תפס לעיקר טעם גילוי ולפ"ז אצלנו שאין נחשים מצוים כמו שיתבאר בס"ק י"ז היה מקום להתיר וכן גדולי נרבונ"א התירו גבינות שהעמידוה בפרחים ולא ס"ל כלל דגבינה נאסרה במנין והוא כאיסור חלב דהחשש הוא רק כשיש איסור אבל אם אין חשש איסור מותר. ולפ"ז אצלנו דההעמדה היא בעור קיבה שיבש כעץ היה מקום להתיר מ"מ כיון דהרמב"ם והראב"ד והרמב"ן והרשב"א והרא"ש והטור ורבתינו בעלי הש"ע פסקו לאיסור הכי קיי"ל וכתבו הרמב"ם והטור דהאוכל מכין אותו מכת מרדות בימים הקדמונים."

פסק השו"ע (קטו:ב) לפי דבריו של שמואל: "גבינות העובדי כוכבים, אסרום מפני שמעמידים אותם בעור קיבת שחיתתם שהיא נבלה." והוא מוסיף "ואפילו העמידוהו בעשבים, אסורה." ולכן אין מקום להתיר בפני הגזרה (ראה ש"ך ס"ק י"ט). והרמ"א מסכים אבל נותן מקום להתיר "אם לא במקום שנהגו בהם היתר מקדמונים" (זאת אומרת, במקום שלא קיבלו האיסור כגזרה שבמנין, מותר – ראה ערוך השולחן קטו:יח). והרמ"א מוסיף, "ואם הישראל רואה עשיית הגבינות והחליבה, מותר (אגור פ' שואל). וכן המנהג פשוט בכל מדינות אלו."

עכשיו, לאחר שהתברר שלדעת רוב הפוסקים איסור גבינות עכו"ם מבוסס על שימוש עור קיבה נבילה, מובן למה אין איסור הנאה. כי אפילו לדעה שצירוף בשר נבילה עם חלב טהור מהווה איסור הנאה מבב"ח (ראה הפת"ש סימן פ"ז ס"ק ו'), זה תקף אך ורק ע"י בישול, וכאן תהליך הגיבון אינו כולל מעשה בישול אלא מדובר על צירוף צונן בצונן יוצא איפה שאין האיסור אלא דרבנן (ראה תוס' ע"ז לה). או לכל היותר במליחה או כבישה שגם אסורות מדרבנן. וצירוף מדרבנן מותר בהנאה (ראה סימן פ"ז הט"ז ס"ק א' והש"ך ס"ק ב').

באשר ההיתר לעשות גבינה מעור קבה כשרה, המשנה בחולין (קטז). כותבת: "קבת עובד כוכבים ושל נבלה, הרי זו אסורה. המעמיד בעור של קבה כשרה, אם יש בנותן טעם הרי זו אסורה." בפועל קיימות שלושת השיטות הבאות:

1. הר"י מיג"ש – מותר להעמיד גבינה בעור קיבה כשרה כשיש ביטול טעמו (ביטול בששים) כי המעמיד הוא דבר היתר וכל עוד שלא נותן טעם נחשב כאילו עומד בפני עצמו (ראה גם ש"ך ס"ק ל"ה). לעומתו, עור קיבה נבילה מהווה מעמיד שאסור בפני עצמו ולא בטיל אפילו באלף. וכן דעת הרשב"א, הר"ן, הרמב"ם (המובאים בב"י פז:יא)
2. ר"ת (המובא בב"י פז:יא) – מותר להעמיד גבינה גם מעור קיבה כשרה וגם מעור קיבה נבילה כשיש ביטול טעמו (ביטול בששים), כי כל עוד שיש ביטול טעם האיסור בטיל. וכן דעת המרש"ל (ש"ך ס"ק ל"ה). וכתב הדגול מרבכה (ס"ק ד') שכן נראית דעת רש"י והוא מתרץ שהביטול מועיל כי אין כאן בישול שמחייב דאורייתא.
3. התוס' (חול' קטז, ד"ה המעמיד) ור' שמשון ב"ר אברהם (המובא בב"י פז:יא) – אסור להעמיד גבינה גם מעור קיבה נבילה וגם מעור קיבה כשרה משום שמעמיד אינו בטל.

השו"ע (פז:יא) פסק כפי הר"י מיג"ש: "אם העמיד גבינה בעור קיבת כשרה, יש בה טעם בשר, אסורה. ואם לאו, מותרת. אבל המעמיד בעור קיבת נבלה, וטריפה, ובהמה טמאה, אוסר בכל שהוא." והרמ"א מסביר את הטעם שזה: "משום דדבר האסור בעצמו, ומעמיד, אפילו באלף לא בטיל (כ"כ ב"י לדעת הרשב"א והר"ן)." והרמ"א מוסיף לברר שאם העמיד בתערובת של מעמיד היתר ומעמיד איסור אז: "הוי זה וזה גורם, ומותר אם איכא ס' נגד האסור (ממשמעות המרדכי)."

כל זה כאשר מדובר בעור לח, אבל אם העור היה "יבש כעץ" הרמ"א (פז:י) כותב: "עור הקיבה, לפעמים מולחים אותו ומייבשין אותו, ונעשה כעץ, וממלאים אותו חלב, מותר; דמאחר שנתייבש הוי כעץ בעלמא, ואין בו לחלוחית בשר (ב"י בשם שבולי לקט)." רע"א (שו"ת מהדורה קמא סימן רז) דן על ההיתר לעשות גבינה מעור הקיבה מבחינת "אין מבטלים איסור לכתחילה." הוא כותב שאם הבשר התייבש עד כדי שהוא כעץ בעלמא אז אין עניין של "אין מבטלים איסור לכתחילה." אולם, אם זה נכון הרי נשאלת השאלה: למה לא מותר להעמיד גבינה גם בעור קיבה נבילה שהתייבש כעץ? מובא בפ"ת (ס"ק כ"א) שהתפארת צבי ענה בחיוב לשאלה זו, שאכן קיבה נבילה שהתייבש כעץ מותר, אבל מנגד עומדת טענת הנודע ביהודה שאוסר כי בבשר כשר שהתייבש נפקע ממנו שם "בשר", אבל באיסור שהתייבש לא נפקע ממנו שם "איסור".